

Урош АЋИМОВИЋ*

БЕЗБЕДНОСНА КУЛТУРА – МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНО СРЕДСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ И ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА

Апстракт

Анализирајући садржај и субјекте безбедносне културе, суштински објекат и предмете људских права, њихово поштовање у савременом свету и исте такве облике угрожавања, који свакодневно добијају на комплексности, овај рад за циљ има објашњавање значаја безбедносне културе за процес остваривања и заштите људских права. Примењују се методи анализе садржаја, дескрипције, компарације и дедукције. Главна хипотеза је да безбедносна култура представља мултидисциплинарно средство проактивног и реактивног дејства у домену остваривања и заштите људских права. Научни допринос рада се рефлектује у представљању мултидисциплинарне испреплетаности и ефеката имплементације безбедносне културе и остваривања и заштите људских права. Кроз безбедносни, психолошки, социолошки, медицински (здравствени) и правни аспект. Док је друштвени допринос усмерен на презентовање значаја безбедносне културе за појединца, те на тај начин подстицања истог на формирање и развој тог мултидисциплинарног средства.

Кључне речи: безбедносна култура, људска права, безбедност, сигурност, вредности.

1. УВОД

Безбедност и људска права су уско повезани и представљају посебно значајне елементе, пре свега, живота појединца, потом развоја друштва и најзад опстанка и функционисања државе. Нажалост, у појединим деловима света и друштва безбедност се и даље посматра искључиво кроз призму реалистичког приступа, чији је једини референтни субјекат држава, а природа претњи војна. Такође, у тим деловима света,

* Мастер студент, Универзитет Унион – „Никола Тесла“, Факултет за дипломатију и безбедност, uros.acimovic201@gmail.com, ORCID: 0009-0001-1924-6911.

али и повремено демократски уређеним државама људска права остају тзв. „мртво слово на папиру“.

Продукт чињенице да је безбедност нужни услов опстанка и продужења људске врсте, да је човек друштвено биће и да духовно и материјално стваралаштво испуњава и обогаћује људе кроз њихов настанак, међусобно дељење и развијање (култура), се рефлектује у специфичном скупу мултидисциплинарних знања и вештина – које називамо „безбедносна култура“. Представљена на овакав начин она треба да објасни своју есенцијалну важност у животу и раду сваког појединца. Њени основни принципи: моралност, доследност, одговорност, непрекидност и правовременост, додатно указују на њену вредност, повезаност са људским правима и значај за њихово остваривање и заштиту (Stajić, Mijalković, & Stanarević, 2006, 55-70).

Сходно томе, широко распрострањеном приступу интернету, као лако доступној бази података и информација, нарастајућим безбедносним изазовима, ризицима и претњама (ИРП), али и ретком институционалном формирању безбедносне културе, овај рад је посвећен управо безбедносној култури као алату којим се људи могу и морају самостално опремити зарад остваривања и заштите својих права прокламованих у Универзалној декларацији о људским правима 1948. године.

Дакле, у раду се објашњава испреплетаност и ефекти процеса формирања и примене безбедносне културе и циклуса схватања и прожимања људских права, са становништа мултидисциплинарности. При чему су издвојени аспекти науке о безбедности, психологији, социологији и праву, као и аспект медицине (здравља).

Овим речено, за приступ изрази и разумевање рада важно је садржинско дефинисање безбедности, које подразумева да је безбедност инструментална вредност, начин да се нешто постигне, а не само појава (стање) сама за себе (Stajić & Lazić, 2015, 54). Поред тога и алтернативно-критички приступ, чији заговорници померају тежиште анализе са државе, као референтног објекта безбедности, на друштвене групе и појединце, а што је значајно због указивања на проблем структуралног насиља и могућности да безбедност грађана буде угрожена због системских недостатака постојећег уређења глобалних односа (Simić, 2006).

2. ОДРЕЂЕЊЕ КЉУЧНИХ ПОЈМОВА

2.1. Безбедносна култура

У уводном делу безбедносна култура је већ на одређен начин објашњена кроз дескрипцију њених кључних елемената – безбедност и култура. С обзиром да је прожимање истих непрестано, намеће се закључак да је безбедносна култура практиковање безбедности на свакодневном нивоу. При чему то практиковање

подразумева радње проактивног карактера, али и реактивног по наступању последица угрожавања.

Дефиниција која се најчешће среће у домаћој литератури подразумева да је то „скуп усвојених ставова, знања, вештина и правила из области безбедности, испољених као понашање и процес, о потреби, начинима и средствима заштите личних, друштвених и међународних вредности од свих облика и носилаца угрожавања, без обзира на место или време њиховог испољавања“ (Savić & Stajić, 2006, 73). У дефиницији се наглашава да су знања, вештине и правила из области безбедности, али треба узети у обзир да наука о безбедности интегрише сазнања из других наука, као што су психологија, социологија, медицина, право, физика и др. Као и да имплементација безбедносне културе ствара ефекте управо наведених наука. Начини и средства која се примењују не смеју бити за на штету закона, за рад посебно значајних, људских права и слобода. Неотуђиве вредности у сфери личног, друштвеног и међународног, а самим тим и оне које се морају штити од стране појединца, друштвених заједница и међународних актера су људска права.

Према тумачењу безбедносних садржаја у образовном систему Белорусије и земаља Централне Азије, може се рећи да је сврха безбедносне културе: 1) Способност препознавања претњи; 2) Избегавање опасности; 3) Неутрализација конфликтних ситуација; 4) Решавање сложених друштвених питања; и 5) Правилно понашање у ванредним ситуацијама (Radojević, 2021a, 153).

2.2. Људска права

Међународна институционална рефлексивна историјског настојања за слободу и једнакост међу људима се налази у Члану 1 Повеље Уједињених нација (УН): „унапређивање и подстицање поштовања права човека и основних слобода за све без обзира на расу, пол, језик или веру“ (UN, 1977). Први корак ка остварењу тог циљ је усвојена Универзална декларација о људским правима (УДЉП), која се сматра ауторитативним тумачењем самог појма људских права из Повеље УН (Nowak, 2005, iii).

У складу са првим чланом УДЉП, „сва људска бића рађају се слободна и једнака у достојанству и правима“, у правној литератури иста се обично одређују као скуп права и слобода која припадају свим људима (Gajin, 2012, 15; UN, n.d.). При томе се додају речи које упућују на неотуђивост људских права и њихово природно порекло (Gajin, 2012, 15). Као пример наводи се дефиниција у којој се каже да људска права „у најопштијем смислу подразумевају она права која припадају сваком појединцу због тога што је он људско биће, независно од законских докумената“ (Hanski & Suksi, 1999, 21-24).

Од значаја за овај рад јесте закључак Новака (Nowak) да „људска права ограничавају државну моћ и у исто време захтевају од државе да предузме

позитивне мере за обезбеђење окружења која свим људима омогућава да уживају своја људска права“ (2005, 1). Међутим, став који је присутан у наставку је базиран на мисли да је сваки човек одговоран за себе и да због нарастајућих безбедносних ИРП систем националне безбедности, у пракси, више не може гарантовати константну заштиту људских права. У Европској конвенцији људских права, члан чије (не)остваривање одговара изнетом ставу је Члан 1, „државе морају сваком лицу на својој територији или територији у њиховој надлежности да обезбеде права и слободе утврђене овом Конвенцијом“ (Savet Evrope, Evropski sud za ljudska prava, 2020, 11). Управо из тих разлога је нужно разумети мултидисциплинарност безбедносне културе и ефекте имплементације и остваривања и заштите права људи.

3. МУЛТИДИСЦИПЛИНАРНА ИСПРЕПЛЕТАНОСТ БЕЗБЕДНОСНЕ КУЛТУРЕ И ЉУДСКИХ ПРАВА

У улогу увода овог сегмента рада треба ставити да је безбедносна култура сложена категорија мултидисциплинарног садржаја, која је присутна у свим облицима људске делатности (политика, економија, спорт, образовање, систем безбедности и др.), као што су то и сама људска права (Savić & Stajić, 2006, 73; Stajić, Mijalković & Stanarević, 2005, 29-32).

3.1. Аспект безбедности

Испреплетаност безбедносне културе и људских права у тачки безбедности је и више него јасна само разматрајући појмовна одређења истих, али се може посебно издвојити домет ефеката. Наиме, са једне стране, безбедносна култура кроз оспособљавање за самосталну заштиту појединца (лична безбедност) допринеси и националној и међународној безбедности. Са друге стране, људска права, односно њихово препознавање и прихватање на међународном (декларације, конвенције) и унутрашњем (устави, закони) нивоу претпоставља једнако поступање према свим људима, гарантовање истих нужних услова за несметан развој. Конкретно, о томе говори Члан 25 УДЉП, „свако има право на животни стандард који одговара здрављу и добробити себе и његове породице, укључујући храну, одећу, становање и медицинску негу и неопходне социјалне услуге...“ (UN, n.d.). На тај начин се елиминишу одређени извори угрожавања (неједнакост, дискриминација и др.), односно превентивно се делује на неке од облика угрожавања (екстремизам, тероризам, криминал и др.).

Тако схваћени безбедносна култура и људска права доприносе безбедности на сва три нивоа (индивидуални, национални, међународни), односно омогућују несметан развој, те допринос друштву, држави и свету у целини. При томе, полазна основа је једнакост, а формирана безбедносна култура психолошка (безбедносна

свест, критичко мишљење) и физичка константа заштите индивидуе (Vidi: Ćurčić, 2021, 180).

3.2. Аспект психологије

Психолошка испреплетаност се проналази у формирању и имплементацији безбедносне културе, односно схватању и остваривању, те заштити људских права. Формирање и имплементација безбедносне културе треба резултовати самопоузданијом и мотивисанијом личности, поготово у процесима суочавања за изворима, облицима и носиоцима угрожавања (Aćimović, 2023, 13-15). Схватање, остваривање и заштита људских права код особе требају створити осећај сигурности, самопоуздања и мотивисаности за живот и стваралаштво. Оправданост за то се може наћи у чињеници да људска права „покривају“ у потпуности тзв. Масловљеву пирамиду потреба. Та покривеност се може представити на начин који подразумева навођење животних потреба и једног од еквивалентних чланова УДЉП: 1) *Физиолошке потребе* – „Свако има право на живот, слободу и безбедност личности“ (Члан 3); 2) *Потребе за сигурношћу* – „Нико не сме бити подвргнут мучењу или окрутном, нехуманом или понижавајућем поступању или кажњавању“ (Члан 5); 3) *Потребе за припадношћу* – „Свако, као члан друштва, има право на социјалну сигурност и има право на остваривање, националним напорима и међународном сарадњом у складу са организацијом и ресурсима сваке државе, економских, социјалних и културних права неопходних за његово достојанство и слободан развој његове личности“ (Члан 22); 4) *Потреба за уважавањем* – „свако има право да свуда буде признат као личност пред законом“ (Члан 6); и 5) *Потреба за самоостварењем* – „свако има право да слободно учествује у културном животу заједнице, да ужива у уметности и да учествује у научном напретку и његовим користима“ (Члан 27) (Andonov, n.d.; UN, n.d.).

Дакле, психолошка срж позитивних ефеката се огледа у разумевању и резултатима остваривања безбедносне културе и људских права. Практично, исход треба бити ослобађање од психофизичких стега (попут страха, немогућности препознавања угрожавања и др.), изградња личности и на тај начин омогућавање слободног развоја (Vidi: Ćurčić, 2021, 180).

3.3. Аспект социологије

Социолошки моменти испреплетености се такође налазе у процесу учења, симулирања сценарија и самој примени безбедносне културе и остваривања и заштите људских права. Савић и Стајић објашњавају да се прва сазнања и садржаји безбедносне културе стичу у породици, затим проширују током школовању, а допуњују на радном месту (2006, 76). Исти развојни пут се може пресликати и на

људска права, с тим што треба узети у обзир и оне државе, делове друштва која још увек не остварују сва права.

Конкретно, када се говори о школовању, садржаји безбедносне културе се презентују на два начина, у форми посебног наставног предмета (попут Општенародне одбране и друштвене самозаштите у СФРЈ или Основе безбедног живљења у Русији) или парцијално у оквиру више “класичних” предмета (грађанско васпитање, социологија и др.), па и тзв. часа одељенског старешине (Vidi: Ilić, 2021, 301; Radojević, 2021b, 135). Људским правима није посвећен посебан предмет на основном и средњошколском нивоу, али се изучавају у оквиру грађанског васпитања, историје, социологије и др. (Klemenović, 2009, 1303). Битан је и закључак се *„значај образовања о људским правима огледа се првенствено у изградњи друштва као целине, односно, остваривање принципа владавине права, имајући у виду да омогућава подизање свести грађана о томе како се људска права могу пренети у друштвену и политичку стварност и како се могу заштитити“* (Koturović, 2021, 7).

Од посебног значаја јесте сама ситуација или процес у коме се здружено примењује безбедносна култура, односно штите људска права и то од стране више појединаца (група, мањинска заједница и др.). Адекватни примери би били знања и вештине о конфликтима, грађанским нередима и масовним скуповима (Vidi: Stajić, Mijalković & Stanarević, 2006, 61-68, 112-118). Као и Члан 28 УДЉП *„свако има право на друштвени и међународни поредак у коме се права и слободе наведене у овој Декларацији могу у потпуности остварити“* и Члан 20 *„свако има право на слободу мирног окупљања и удруживања“* (UN, n.d.). Након тога следује изучавање проблема, извођење закључака и унапређивање. Разлог за то је већ објашњени есенцијални, фундаментални значај тих елемената, пре свега за живот, а потом и за даљи развој.

3.4. Аспект медицине (здравља)

Синергија у смеру очувања и побољшања здравља безбедносне културе и људских права јавља се у превентивном и реактивном деловању. Код безбедносне културе се то препознаје у знањима и вештинама која се односе на здравствену и еколошку културу, као и болести зависности (Vidi: Stajić, Mijalković & Stanarević, 2006, 68-86, 185-194). Дакле, изучава се како се заштити, препознати, реаговати и пружити помоћ у сфери здравља, примарно, самостално, али свакако не изостављајући и државни систем. Такође, када се безбедносна култура посматра као теоријско-практични концепт она побољшању здравља доприноси управо кроз ту практичну компоненту, у смислу физичке активности (нпр. поступања у случају пожара, боравка у природи итд.). Право на здравље је основно и неотуђиво, и као такво загарантовано од стране Генералне скупштине УН, а продукт чега су већ поменути Члан 3 и 5 УДЉП (Čiplić, et al., 2010, 771). Поред тога, велики број

међународних докумената говори о тесној повезаности здравља и људских права, и то у питањима насиља, мучења, ропства, услова становања и др. (Čiprić, et al., 2010, 772).

Закључак би био да је поменута синергија највећим делом у превенцији, али да се ефекти могу видети и у деловању по наступању последица угрожавања.

3.5. Аспект права

Правна испреплетаност на одређен начин не захтева објашњавање, као што је то био случај са аспектом безбедности, али се ипак могу издвојити неке појединости. У случају безбедносне културе, треба рећи да се понашање усклађује са међународним конвенцијама, уставом и свим законима, њиховим изменама и допунама, државе чије је лице грађанин, односно на чијој територији се налази (Aćimović, 2023, 6-7). Када је реч о људским правима, конкретно самој УДЉП могу се истаћи став 1 преамбуле *„признавање урођеног достојанства и једнаких и неотуђивих права свих чланова људске породице је темељ слободе, правде и мира у свету“* и став 2 Члана 29 *„у остваривању својих права и слобода свако подлеже само ограничењима која су одређена законом искључиво у циљу обезбеђивања дужног признавања и поштовања права и слобода других и испуњавања праведних захтева морала, јавног поретка и општег благостања у демократском друштву“* (UN, n.d.). У приручнику за људска права Савета Европе цитира се Мартин Лутер Кинг *„Закон не мења срце, али спутава бездушне“* (Brander, et al., 2020, 400). Интересантан пример за практично разумевање цитата би било нарушавање приватности под изговором превенције, те би ту требало подсетити на Члан 12 УДЉП *„нико не сме бити подвргнут произвољном мешању у његову приватност, породицу, дом или преписку, нити нападима на његову част и углед“* (UN, n.d.). Безбедносна култура због изучавања угрожавања, односно схватања несреће која је еволуирала у претњу, може мењати срце, али као и људска права засигурно доприноси безбедности.

У погледу правног уређивања од стране државе, важан је један постојећи закључак у коме се каже да међународну димензију људске безбедности и људских права треба допунити локалним фокусом на исте, те интегрисати људску безбедност у националне курикулуме учења о људским правима (Benedek, 2008, 6).

Дакле, ради успешнијег ширења безбедносне културе међу грађанима морају се користити правни инструменти државе, а каснија примена безбедносне културе се одвија у правним оквирима дате државе, посебно УДЉП.

4. ЕФЕКТИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ БЕЗБЕДНОСНЕ КУЛТУРЕ И ОСТВАРИВАЊА И ЗАШТИТЕ ЉУДСКИХ ПРАВА

У овом делу рада се настоји представити ефекти примене знања и вештина безбедносне културе и процеса остваривања и заштите људских права. Приступа се

кроз проактивно и реактивно деловање, и то разматрајући конкретне активности, а све са циљем подробнијег објашњавања значаја безбедносне културе за људска права.

4.1. Проактивно деловање

Проактивно, односно правовремено правилно третирање безбедносних изазова и ризика, као и припремање за поступање према претњама, те њиховим последицама, може се објаснити кроз следеће активности:

Праћење актуелног стања – може се сматрати основном дужности сваког грађанина, без обзира на поседовање безбедносне културе и степен познавања људских права. Наравно, безбедносна култура лице опрема потребним знањима и вештинама уз помоћ којих се развијају аналитичке способности. Резултат је личност која прати, анализира свакодневна дешавања непосредно у свом окружењу и посредно на државном, регионалном и међународном нивоу. Лица као таква су способна да уоче, идентификују, алармирају надлежне државе органе и средину у којој се налазе о потенцијалном или стварном угрожавању. На примеру у коме се предлози и мирни позиви за чланство у удружењу трансформишу ка насилним, лице које има безбедносну културу је свесно да то за последице може имати угрожавање слободе, па и живота и тела. У том смислу лице самостално и/или у сарадњи са другим недржавним и државним субјектима предузима адекватне радње и на тај начин спречава да дође до непоштовања и повреде става 2 Члана 20 УДЉП у коме се каже да „*нико не може бити приморан да припада удружењу*“ (UN, n.d.).

Безбедносно промишљање – се суштински рефлектује у питању „шта ако?“, односно реч је мисаоном процесу у коме се разматрају различити безбедносни сценарији. Услов за такву активност, поред безбедносних протокола, је познавање и самих људских права, што ће рећи да овај чин лице додатно стимулише да изучава исте. Продукт треба бити спремност и мотивисаност за суочавање са безбедносних ИРП.

Тестирање – се односи на процену усвојених знања, вештина, те увежбаности. Може послужити као показатељ врсте и нивоа слабости и снага појединца, групе и организације (Kešetović, 2008, 147). Циљ је поспешивање шанси за правовремено препознавање потенцијалног, али и угрожавања које се дешава. Изводити се свакако може самоиницијативно, док координисано са државним актерима зависи од система образовања и националне безбедности. Периодично извођење провера треба да осигура и већу вероватноћу размишљања и рада на безбедносно свестан начин (National Protective Security Authority, 2023).

Дакле, сврха представљених активности је предупредивање угрожавања, као и ублажавање последица истог услед адекватне припремљености. У конкретном контексту рада, проактивно дејство безбедносне културе има двојаку улогу –

стимулисање за изучавање људских права и умањење шанси за неостваривање и прекид остваривања загарантованих људских права.

4.2. Реактивно деловање

Реактивно деловање подразумева предузимање одређених радњи по наступању угрожавања, у смислу анализе претње, спречавања увећања угрожавања, као и самог извлачења поука и унапређења. Може се разумети кроз ове активности:

Анализа стања угрожености – обухвата: 1) Идентификовање претње („каква је природа?“, „какав је интензитет?“, „шта је извор?“, „шта је узрок?“); 2) Процену тенденције развоја („да ли се претња увећава?“, „у ком смеру се увећава?“); и 3) Процену штете („шта је оштећено?“, „колико је оштећено?“ и „какве су даље последице те штете?“). Дакле, сврха ове групе активности јесте израда анализе, те креирање представе о извору и узроку настанка претње, њеној природи, интензитету, начину развоја и процени проузроковане штете. Водећи се темом рада, треба сазнати како је и у којој мери дошло до повреде људских права и испитати могућност даљег непоштовања истих.

Сузбијање претње – подразумева предузимање конкретних радњи у циљу заустављања даљег ширења, те потпуног отклањања претње. Правно и морално је пружити допринос, самостално или у кооперацији са другим појединцима и државним органима. Наравно, овде се мора обратити пажња на стручност, јер је законодавац за одређене опасности предвидео искључиво ангажовање професионалаца. Практично овим се зауставља нарушавање људских права и осигурава њихово остваривање. То може бити повраћај самовољно лишене имовине (Члан 17 УДЉП) или пак јавно изношење незадовољства и позивање међународних тела због не организовања избора (Члан 21 УДЉП) и др (UN, n.d.).

Учење и унапређење – јесу две активности, али се морају нужно спроводити једна за другом, јер поседовање знања произашлог из искуства, без развика, није гарант да се претња неће поновити или да ће се успешно сузбити. Наиме, по проласку опасности предузимају се мере у циљу детаљнијег утврђивања околности настанка претње, као и анализе начина елиминисања. Ово јесте теже и комплексније него што се претпоставља, али је услов унапређења обуке, организационе структуре, процедура, технике и др (Kešetović, 2008, 120).

Посебан корак који наступа између ове две активности или паралелно са унапређењем јесте већ објашњено безбедносно промишљање. Оно овде има улогу предвиђања безбедносних ИРП који се могу јавити на основу отклоњене претње, јер на грешкама и начину реакције уче и она лица која не поштују права.

Дакле, може се рећи да је сврха учења и унапређења боље разумевање процеса настанка и отклањања претње, те свеобухватног развоја, што укупно треба резултовати претварању (стресног) искуства у *корисно искуство*.

5. ЗАКЉУЧАК

Безбедност је есенцијални елемент живота и призма кроз коју треба приступати свим информацијама, идејама, одлукама и раду. Култура испуњава живот, односе међу људима и прожета је у свему претходно наведеном. Још од првих дана човек развија свест о томе шта је безбедно, а шта опасно и сходно томе усваја одређена правила понашања. Еволуцијом долазимо до скупа мера, радњи и поступака које називамо „безбедносна култура“, као и скупа правила којима се осигурава живот са једнаким третманом и могућностима, а који се назива „људска права“.

Анализом мултидисциплинарне испреплетаности доказано је да безбедносна култура и људска права доприносе свим нивоима безбедности и да позитивно утичу на психолошке карактеристике и стања човека. Такође, да имају своју јединствену улогу у социјализацији и уједињавању људи, да здравственом стању човека доприносе на различите начине, али да је очување истог срж. Поред тога, изнађени закључак у правном аспекту јесте да држава применом правних инструмената може уредити институционалну, системску изградњу безбедносне културе, која се касније примењује у складу са законским оквирима исте, а посебно у складу са УДЉП.

Ефекти имплементације безбедносне културе и остваривања и заштите људских права представљани су кроз деловање проактивног и реактивног карактера.

Проактивно деловање подразумева: 1) Праћење актуелног стања; 2) Безбедносно промишљање; и 3) Тестирање. Његова сврха је непрекидно коришћење дела знања и вештина безбедносне културе које се односе на правовремено и правилно поступање према безбедносним изазовима и ризицима. Исто тако и припрему за потенцијалну примену другог дела знања и вештина чија примена се захтева остваривањем претњи. Дакле, људска права се штите приступом свакодневници са критичким мишљењем, изразом предикција угрожавања и провером способности кроз симулације.

Реактивно деловање обухвата: 1) Анализу стања угрожености; 2) Сузбијање претње; и 3) Учење и унапређење. Најважнији циљ је елиминисање претње, али да би се то ефикасно постигло неопходно је одговорити на питања у вези са настанком, карактером и развојем претње. Крајњи циљ, остварењем кога се стиче заштита дужег трајања, јесте учење и унапређење. Базира се на изучавању деловања током којег је се претња појавила и током којег се иста сузбијала. Суштински, открива се узрок и степен угрожавања људских права, исто се зауставља и извлаче поуке, те јача заштита на исто и слично непоштовање, кршење.

Овим се потврђује главна теза рада да безбедносна култура представља мултидисциплинарно средство проактивног и реактивног дејства у домену остваривања и заштите људских права.

Даља истраживања треба усмерити ка стварању универзалног модела наставног садржаја који интегрише безбедносну културу и људска права, те наглашава њихову нужну повезаност.

ЛИТЕРАТУРА

Аћимовић, У., 2023. Улога и значај безбедносне културе за државу - студија случаја: Република Србија. Дипломски рад. Београд: Факултет за дипломатију и безбедност, Универзитет Унион - Никола Тесла;

Андинов, А., н.д. Хијерархија животних потреба. Доступно на: <https://www.psihocentrala.com/zivotne-teme/nasa-hijerarhija-zivotnih-potreba/>, (21.03.2025);

Бенедек, В., 2008. Хјуман секјурити енд хјуман ригхтс интеракцион. Интернационал Социал Сциенце Јоурнал, Волуме 59(s1), стр. 6-17. DOI:10.1111/j.1468-2451.2008.00630.x;

Брандер, П. и др., 2020. Компас - Приручник за образовање младих о људским правима. 2. издање ед. Београд: Савет Европе;

Гајић, С., 2012. Људска права Правно-системски оквир. Друго издање ед. Београд: Правни факултет, Универзитета Унион у Београду, Центар за унапређивање правних студија, Институт за упоредно право;

Илић, А., 2021. образовање за безбедност у васпитно-образовним установама у Републици Србији - Анализа тренутне ситуације. У: С. Станаревић & В. Роквић, ур. образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања. Београд: Универзитет у Београду, Факултет безбедности, стр. 279-302;

Кешетовић, Ж., 2008. Кризни менаџмент. Београд: Универзитет у Београду - Факултет безбедности, Јавно предузеће „Службени гласник“;

Клеменовић, Ј., 2009. образовање за људска права у систему средњошколског образовања у Србији. Теме, Волуме 33(4), стр. 1303-1318;

Котуровић, Д., 2021. образовање о људским правима у основним и средњим школама у Србији. У: Н. Мирковић, ур. образовање у области људских права у Србији. Београд: Civil Rights Defenders, стр. 6-23;

Национална управа за заштиту безбедности, 2023. Култура безбедности. Доступно на: <https://www.npsa.gov.uk/security-culture>, (28.03.2025);

Новак, М., 2005. Људска права: Приручник за посланике. Београд: Мисија ОЕБС у Србији;

Радојевић, К., 2021а. Тематика безбедности у образовном систему Белорусије и земаља Централне Азије (са нагласком на Казахстан). У: С. Станаревић & В. Роквић, ур. образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања. Београд: Универзитет у Београду, Факултет безбедности, стр. 139-157;

Радојевић, К., 2021б. Образовни и васпитни садржаји који се баве темом

безбедности у Руској Федерацији. У: С. Станаревић & В. Роквић, ур. *Образовање за безбедност у систему основног и средњег образовања*. Београд: Универзитет у Београду, Факултет безбедности, стр. 121-137;

Савет Европе, Европски суд за људска права, 2020. *Европска конвенција о људским правима - живи инструмент*. Београд: Савет Европе, канцеларија у Београду;

Савић, А. & Стајић, Љ., 2006. *Основи цивилне безбедности*. Нови Сад: Факултет за правне и пословне студије;

Симић, Д. Р., 2006. *Савремене теорије безбедности*. Антологија текстова са Школа реформе сектора безбедности, стр. 165-193;

Стајић, Љ. & Лазић, Р., 2015. *Увод у националну безбедност*. Београд: Академија за националну безбедност, Јавно предузеће „Службени гласник“;

Стајић, Љ., Мијалковић, С. & Станаревић, С., 2005. *Безбедносна култура*. Београд: Драганић;

Стајић, Љ. С., Мијалковић, С. & Станаревић, С., 2006. *Безбедносна култура младих - како живети безбедно*. Београд: Издавачка кућа „Драганић“;

Ћурчић, С., 2021. Допринос наставних садржаја основног и средњег образовања изградњи безбедносне културе младих. *Безбедност*, Волуме 63(3), стр. 163-186. DOI:10.5937/bezbednost2103163C;

УН, 1977. *Повеља Уједињених нација и статут међународног суда*. Доступно на: <https://digitallibrary.un.org/record/1318114?v=pdf>, (20.03.2025);

УН, н.д. *Универзална декларација о људским правима*. Доступно на: <https://www.un.org/en/about-us/universal-declaration-of-human-rights>, (20.03.2025.);

Хански, Р. & Сукси, М., 1999. *Увод у међународну заштиту људских права: приручник*. Друго прерађено издање ед. Приштина: Институт за људска права;

Чиплић, С., Ћуричић, М., Булатовић, И. & Спасојевић, Д., 2010. *Људска права и медицина*. Војносанитетски преглед, Волуме 67(9), стр. 771-773. DOI:10.2298/VSP1009771C.

Uroš AĆIMOVIĆ

Student, University of Union – „Nikola Tesla“, Faculty of Diplomacy and Security,
Republic of Serbia, uros.acimovic201@gmail.com, ORCID: 0009-0001-1924-6911.

SECURITY CULTURE – MULTIDISCIPLINARY MEAN FOR THE REALIZATION AND PROTECTION OF HUMAN RIGHTS

Summary

The paper examines security culture as a multidisciplinary tool that can contribute to the realization and protection of human rights. The multidisciplinary aspects include, necessary, security, indispensably psychology, sociology as the science that deals with interpersonal relationships within a community, medicine (health), and law itself. The aim is to test the hypothesis that security culture indeed represents a multidisciplinary means of proactive and reactive action in the domain of human rights realization and protection.

After conceptually defining security culture and human rights, and providing both theoretical and practical descriptions, the paper analyzes the multidisciplinary interconnection of these elements. The approach was made from all of the aforementioned perspectives, concluding that their points of contact exist both in the learning phase and in practical application.

The essential segment of the paper focuses on examining the effects of the implementation of security culture and the realization and protection of human rights — specifically through proactive action, i.e., acting before a threat occurs, and reactive action, i.e., responding after a threat has occurred. The findings confirm that security culture, through the knowledge and skills it provides to individuals, can positively influence the process of realizing and protecting human rights.

Key words: security culture, human rights, security, safety, values.

